

אך אם גלגל לש עיסה מערב יום טוב⁽¹⁾, ולא הפריש ממנה חלה מבעוד יום — מפריש ממנה חלתה ביום טוב⁽²⁾, לפי שלא גזרו חכמים איסור על הפרשת חלה ביום טוב כמו שגזרו על תרומות ומעשרות שלא להפרישם ביום טוב [משום שנראה

כ"מתקן], היות ומותר ללוש עיסה ביום טוב ולאפותה כדי להנות מאכילת פת חמה. וכיון שחיובה חל ביום טוב התירו להפרישה בו. אבל תרומות ומעשרות שחיובן חל כבר בערב יום טוב אפשר לתקן מערב יום טוב ואין צורך להתיר את תיקון הפרשתם ביום

משמע בדבריו בבדק הבית.

1. נחלקו הראשונים, באיזה שלב עומדת העיסה בכניסת יו"ט ומותר להפריש ממנה חלה. תוס' נקטו שמדובר באופן שלא נגמרה הלישה מערב יו"ט, אלא רק נתגלגלה, ואף שאפשר להפריש חלה אחר הגלגול, התירו להפריש ממנה ביו"ט, כיון שהרגילות להפריש רק בגמר הלישה, וטעם ההיתר, דחשיב כאי אפשר לעשותו בערב יו"ט. ואם נגמרה לישתה, מודה רבה לאבזה דשמואל. אולם הרשב"א כתב, שלדעת רבה אפילו אם נגמרה בערב יו"ט, מפריש ממנה ביו"ט, והטעם, דמשום שמחת יו"ט לא פלוג רבנן, והתירו להפריש חלה, ככל עיסה שנלושה ביו"ט, כיון שרוב העיסות אינם טבל מערב יו"ט, ואבזה דשמואל נחלק עליו רק כשנגמרה, אך בלא נגמרה מודה לו.

ובעל המאור נקט שטעמו של רבה הוא מפני שנחלקו רק בחלת חו"ל, וכדלהלן, ואין בהפרשתה תיקון לעיסה, שהרי מותר לאכלה גם קודם הפרשה, וכל איסור ההפרשה בשבת ויו"ט הוא משום שמתקן לאכילה. ולהלן נרחיב בדבריהם.

2. רש"י פירש שלא גזרו על תרומת עיסה, שהרי מותר לגלגלה ביו"ט ולאפותה כדי לאכול פת חמה. ומצינו חילוק בדברי הראשונים בביאור כוונתו: תוס' נקטו כפשוטו שלא גזרו כלל על הפרשת חלה, כיון שמגלגלין ואופין ביו"ט וצריך להפריש חלה. אך במאירי כתב

שהתירו להפריש חלה רק כשהוא עוסק בבצק בקיטוף ואפיה. ולכן הותר לו הפרשת חלה אגבן, [ואינו כדם ציפור שנשחטה מאתמול שאין לו עסק עמו כלל ביו"ט].

והנה לכאורה ההבדל בין כיסוי הדם להפרשת חלה תמוה מאד, שהרי גם שחיטה מותרת לכתחילה ביום טוב, ואם יש לו עפר מוכן מותר גם לכסות. וכתב מהר"ם שרבה אמר דברו על המשנה, וכוונתו שמה ששינונו "אם שחט יחפור בדקר ויכסה", היינו כששחט ביו"ט בדיעבד, שלא היה לו עפר מוכן אלא רק דקר נעוץ, ואז התירו בדיעבד לכסות. אך כששחט מערב יום טוב לא התירו לכסות ביו"ט כי אין לו עפר מוכן. אולם בהפרשת חלה מצינו שמותר לגלגל לכתחילה ולאפות ביו"ט, ומשמע שאינה בכלל האיסור של הפרשת תרומות ומעשרות.

ונמצא לדבריו, שאם יש לו עפר מוכן ומותר לשחוט ביום טוב לכתחילה, יהא מותר לכסות גם דם השחיטה מערב יום טוב, אך כבר הבאנו לעיל [ח ב הערה 17] דעת הרשב"א שאין מכסין ביו"ט את דם השחיטה מערב יום טוב, אף אם יש לו עפר מוכן.

ובהכרח שרש"י לא הביא את הראיה ממה שמותר לגלגל עיסה ביו"ט, בכדי להתיר טירחא של הפרשת חלה שיכל לעשותה מערב יו"ט, אלא רק כלפי האיסור של הגבהת תרומה ביו"ט, ולגבי הטירחא שאפשר לעשותה מערב יו"ט נחלקו בסברות המובאות להלן. ואילו בכיסוי דם השחיטה מאתמול, אין איסור אלא משום טירחא שיכל לעשותה מערב יו"ט. ואין ראייה מכיסוי

טוב.

והוינן בה: לימא פליגא דברי שמואל, שיבוארו להלן, אדברי אבוה, אביו של שמואל, שהזכירה הגמרא עתה?

וכיון שלא אסרו הפרשת חלה מעיסה שנילושה ביום טוב, מותר גם להפריש חלה אפילו מעיסה שנילושה מערב יום טוב.

דאמר שמואל: חיוב הפרשה של חלת חוצה לארץ מהעיסה הנילושת בחוצה לארץ [והחייבת בהפרשת חלה רק מדרבנן] אינו אוסרה לעיסה באיסור טבל כמו בחלת ארץ ישראל.

אבוה דשמואל אמר: אפילו גלגל עיסה מערב יום טוב — אין מפריש ממנה חלתה ביום טוב, כי לא התירו להפריש חלה אלא מעיסה שנילושה ביום טוב⁽³⁾.

שהוא גם טעמו של רש"י. [וכבר האריכו המהר"ל^ח בתשובה טז, ומהרש"א לקמן יח א והצל"ח לקמן י ב ובמשכנות יעקב או"ח קלה, ובעמודי אור כג סק"ד, ובאור שמח שבת פכ"ג, לדון אם מותר לתקן איסור מאכל לצורך יו"ט עיי"ש, וראה הערה 6 ובהערות לקמן יב ב].

אמנם רש"י נקט שאסור להפריש תרומות ומעשרות וחלת ארץ ישראל ביו"ט גם משום שנחשב מתקן, וגזרו בכל דבר הדומה לתיקון כלי שיכל לעשותו מערב יו"ט, ולא החשיבו כצורך אוכל נפש, כיון שאינו מתקן את עצם המאכל לאכילה רק מסיר ממנו איסור, ואינו דומה לשוחט, ששחיטתו מותרת ביו"ט כיון שמועילה גם לתקן המאכל לאכילה, כך חילק בתורת חסד [כח ז]. ודבריו תמוהין, שהרי להלן [כב א] התירו לכבות נר לצורך תשמיש המיטה, ומשמע שאף להתיר איסור נחשב כצורך אוכל נפש. וכן תמוה איך מותר למלוח בשר כדי להסיר איסור אכילת דם.

ובקהילות יעקב [סימן ח] כתב שהפרשת תרומות ומעשרות חשובה כמכשירי אוכל נפש, וכיון שאפשר לעשותן מאתמול אסור לעשותן בשבת ויו"ט, ולכן אסר אבוה דשמואל כשגלגל את העיסה מערב יו"ט, אך שחיטה אי אפשר לעשותה מערב יו"ט שמא יסריח הבשר [כמבואר ברש"י כג ב], וראה לעיל ח ב הערה 5.

בשחיטת יו"ט שהרי לא היה אפשר לעשותו אתמול.

ומעתה מובן החילוק בין ביאור תוס' לביאור המאירי, שתוס' כתבו פירושם לגבי איסור הגבהת תרומה ביו"ט, והוא הותר לגמרי בהפרשת חלה. ואילו המאירי הסיב דברי רש"י שכוונתו ליישב החילוק מכסוי, ולמה לא תאסר ההפרשה שיכל לעשותה מערב יו"ט, ולכן נקט שההיתר רק בעת הקיטוף והאפיה. ועיין בהערה 1 על תוס'. [ועיי"ש שהסיק כי רבה סובר כרבא שנחשב מתקן בהפרשת חלה, ובכל זאת התיר משום שמתעסק בבצק. ועיין להלן הערה 8].

3. רש"י פירש שהיה לו להפריש מערב יו"ט כתרומת דגן ופירות, ולהלן בדברי רבא — שבא ליישב דברי שמואל עם אביו — ביאר שנכללת חלת חו"ל בדין שאין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט, כיון דחל עליה שם תרומה, ומשמע שאין האיסור משום שמתקן, אלא משום שם תרומות ומעשרות. [וברשב"א כתב שנראה כמגביה תרומות ומעשרות ומתקן ועיין תוס'].

וכבר הבאנו לעיל [ג א] שלדעת הרמב"ם ביו"ט אין איסור הפרשת תרומה משום מתקן, שהרי מותר אפילו לשחוט לצורך אוכל נפש, וכל האיסור הוא מפני הטעם השני ברמב"ם [שבת כג יד] שהוא כמקדיש את הפירות, ואפשר

אלא — **אוכל אדם והולך**, וממשיך באכילת הפת שנאפתה מהעיסה בלא הפרשת חלה, ומותר ממנה דבר מה⁽⁴⁾, **ואחר כך מפריש** את החלה על הנותר⁽⁵⁾.

והבינה הגמרא שהיות ואין הוא מתקן דבר

בהפרשת חלת חוצה לארץ, שהרי מותר לו לאכול מהעיסה אפילו לפני ההפרשה, אם כן לדעת שמואל ראוי להיות מותר להפריש חלת חוצה לארץ גם ביום טוב, אפילו בעיסה שנילושה מערב יום טוב, כי אינה דומה הפרשתה להפרשת חלת ארץ ישראל

תורת תרומה.

וכתב מהרי"ט **אלגאזי** [פ"ד אות מז] **ובית מאיר** [יו"ד שם] שלדבריהם לא גזרו טבל בעיסת חו"ל אלא מצוות הפרשה בעלמא, כמו חיוב ראשית הגז שאינו אוסר את הצמר, ובאמת אם לבסוף לא יפריש חלה, אינו עובר איסור באכילתו. ועיין **חלקת יואב** [או"ח יד] שהוכיח כן. אולם **בדרך אמונה** [תרומות פ"א צה"ל יח] דחה הראיה מדברי הראשונים, וביאר שאין העיסה טבולה לאכילה קודם הפרשה, אך כל היתרה משום ההפרשה לבסוף.

אך **הרשב"א** [בברכות מה ב] כתב בשם **הראב"ד** שאינו מצטרף לזימון כיון שאין מזמנים על מי שאכל דברים האסורים, ומשמע שאם לא הופרשה חלה מעיסת חו"ל עובר משום אכילת טבל, וכן פסק **המגן אברהם** [תקו ס"ק ח] **ובחתם סופר** [ח"ז תשובה מג].

ולדברי הסוברים שיש בעיסה איסור טבל אם לא הופרשה לבסוף, צריך לבאר כיצד מועילה ההפרשה על דבר שכבר אינו בעולם. **ובט"ז** [יו"ד שם ס"ק טו] הביא תשובת מהר"י וויל שכתב, דבדרבנן יש ברירה, ואמרינן שהוברר למפרע שהחלק הנשאר בעיסה הוא היה חלה מעיקרא, וכבר תמהו על כך **החכם צבי** ועוד, שהרי דין ברירה שייך רק כשקרא שם על דבר שאינו מסוים, ואילו בחלה לא קרא שם כלל קודם שאכל. וביאר **החזו"א** [דמאי ג יד] כוונת מהרי"ו, דתנאי בית דין הוא שתוקדש החלה העתידה מיד כשחל החיוב על העיסה. ועי' עמודי אור כג.

4. **רש"י** פירש שמשייר כדי חלה, **והרא"ש** העיר שאם כן היה שמואל צריך לומר "ומשייר כדי חלה", ולכן נקט שצריך לשייר יותר מכך כדי שיהיו שייריה ניכרים, אך אין צריך להפריש מן המוקף שהרי יכול להפריש אפילו אחר אכילתו. **ותוס'** **בבכורות** [כז א] **והר"ן** כתבו שצריך להניח יותר משיעור חלה כי צריך גם להפריש מן המוקף, וראה הערה 4 לתוס'.

ובקובץ שיעורים [אות לג] כתב שדין שייריה ניכרים אינו דוקא בהפרשה להתיר טבל, אלא הוא דין בעצם מעשה הפרשה, אכן דין מוקף הוא מפני חשש שלא יכוון כשיעור ולא יתיר את כל הטבל [ראה ראב"ד תרומות ג כ], ואם כן, סברת הרא"ש היא, כיון שאין איסור טבל על עיסת חו"ל [כמבואר בהערה הבאה], אין צורך להפריש מן המוקף אלא רק שיהיו שייריה ניכרים, שהוא דין בכל הפרשה. ואילו התוס' והר"ן נקטו שטעם מוקף הוא שמא ישכח ויתרום מהכרי שתרם ממנו על כרי אחר [ראה ראב"ד שם], ואם כן לולי שיהא מוקף יחסר בו בשם הרמת תרומה.

5. הראשונים והאחרונים דנו כיצד מועילה הפרשה אחר אכילה, **הרשב"א** בסוגין כתב דחלת חו"ל אין בה משום טבל, וכן פסק **בפסקי חלה** [שער ד], וכן נקט **בעל המאור** בסוגיין שאינה טבולה כל עיקר. ועיין **בר"ש** [חלה ד ח] **ובמאירי** חולין [צח ב], **ובטור** [יו"ד שכג] שהלכו בדרך זו. והוסיף **הראב"ן** [סימן נד] שההפרשה בסוף נתקנה רק בכדי שלא תשכח

טוב, דיבר בחלת חוצה לארץ, הרי נראה לגמרא ששמואל נחלק עם אביו⁽⁷⁾.

אמר רבא: לעולם סבר שמואל כאביו, שאסור להפריש חלה ביום טוב מעיסה שנילושה מערב יום טוב, היות וגם היא

או להפרשת תרומות ומעשרות שאסרו חכמים להפרישם ביום טוב משום שנראה כ"מתקן"⁽⁶⁾.

וכיון שגם אבוא דשמואל, שאסר את הפרשת החלה מהעיסה שנילושה בערב יום

מותר להפרישה. ויתכן שנחלקו אם יש איסור מתקן ביו"ט, ראה הערה 3.

7. **הרשב"א** ביאר טעמו של אבוא דשמואל דאסר להפריש חלה, כיון שחל חיוב חלה כבר מערב יו"ט ויכל להפריש, אינו מפריש ביו"ט, ולפיכך העמיד מחלוקתן בעיסה טהורה שתקנו להפריש ממנה חלה בתחילת הגלגול, כדי שלא תבא לידי טומאה. ואף אם לא הספיק לגמור לישתה עד שנכנס יו"ט, אינו מפריש ממנה. וכן משמע מרש"י, שמחלוקתן היא האם מה שיכל להפרישה מערב יו"ט, מונעו מהפרשה ביו"ט.

אולם בעיסה טמאה מפרישין בסוף, כי מצוה להפריש מדבר הגמור, ולכן, אם לא נגמרה קודם יו"ט, מודה אבוא דשמואל שמפרישין ממנה חלה ביו"ט, אך אם נגמרה בערב יו"ט, דינה שוה לעיסה טהורה. [ורבה התיר בכלן] ומקשינן מדברי שמואל שהתיר להפריש אפילו באופן שנגמרה מערב יו"ט, כיון שאינו נחשב כמתקן שהרי יכול לאכול קודם ההפרשה. [ובהערות על תוס' נבאר שיטת הרשב"א בכוונת הירושלמי].

ובדעת תוס' שכתבו בטעמו של רבה המתיר להפריש, כיון "שרגילות שלא להפריש חלה עד גמר הלישה", יש להסתפק אם כוונתם שהסוגיא מדוברת בעיסה טמאה המופרשת בסוף, ובכל זאת אסר אבוא דשמואל להפריש ממנה אף שנגמרה ביו"ט, דחשיב כמתקן. או שכוונתם להיפך, שנחלקו בטהורה דרך "רגילות" הוא להפריש בסוף, ומצוותה בתחילה, ולכן אסור להפריש ביו"ט שיכל להפריש כבר בערב יו"ט.

אכן גם ביאור זה תמוה מסוגיין, כי אם כבר חל שם חלה למפרע, למה יהא אסור לבררה ביו"ט, והרי אינו מפריש חלה. [וכבר דן בכך החזו"א [שם] אם יש איסור לברר חלק החלה והתרומה שהופרשו על ידי ברירה]. גם צריך להבין כיצד מברך על הפרשת חלה, אחר שחלה למפרע. ובהכרח נראה, כיון ששם החלה חל מאליו בעת חיובו, נחשב מעשה הברירה כהפרשה. וצ"ע.

ובעמודי אור [סימן כג] ובתורת רפאל [סימן פג] כתבו שהרמב"ם הוצרך להוסיף טעם דנראה כמקדיש לאסור הפרשה בשבת, כדי לבאר סיבת האיסור בחלת חו"ל שאינו מתקן בה את העיסה כיון שאינה טובלת.

6. **בקהילות יעקב** [סימן ח] תמה, אם כל האיסור להפריש חלה ביו"ט הוא רק משום שהוא כמקדיש את החלה, [כביאור המהרלב"ח בדעת הרמב"ם] אם כן כיצד מקשינן שיהא מותר להפריש ביו"ט מסברת שמואל שהולך ואוכל ואחר כך מפריש, והלא סברא זו מועילה רק שלא יחשב כמתקן. אבל קדושת החלה עומדת בעינה ונראה כמקדיש.

וכתב שלפיכך ביאר רבינו חננאל בקושית הגמרא, דכיון שיש לו רשות לאכול בלא הפרשת חלה הרי זה כאילו לא נתחייב, והיינו שסברה הגמרא שחיוב חלה חל רק סמוך לאכילתו ביו"ט, ואם כן ראוי להיות דינו כגלגל ואפה ביו"ט שיכול להפריש בו חלה.

אולם רש"י פירש בקושיית הגמרא, שמדברי שמואל מוכח שאינו מתקן את העיסה, ויהא

נכללת בכלל האיסור להפריש תרומות ומעשרות, על אף שאינו מתקן דבר בהפרשתה:

כי מי האם לא מודה שמואל, שלמרות שאינו צריך להפרישה תחילה, אם אכן אירע שקרא עליה שם בתחילה – שאסורה החלה לזרים, לפי שחל שם "תרומה" עליה! ולכן היא נכללת בגזירה שלא להפריש תרומות ומעשרות ביום טוב⁽⁸⁾.

מתניתין:

א. שני סולמות הם: האחד, סולם גדול, הנקרא "סולם עליה". והשני, "סולם שובך" המיועד לנטילת יונים מהשובך.

שני הסולמות ניכרים ביחודם, על ידי השינוי ביניהם.

במשנה ובגמרא להלן יתבארו דיני הטלטול של שני הסולמות הללו, הן הטלטול בסמוך לשובך, והן הטלטול בין שובך יונים אחד לשובך יונים אחר.

ב. השובך של היונים בנוי מכמה קומות הנקראות "עליות" ובכל עליה יש תאים רבים, המחולקים ביניהם במחיצות.

לכל תא, הנקרא "קן", יש פתח הנקרא "חלון". בכל תא ["קן"] נמצאים זוג יונים.

כמו כן יש דף הבולט מן השובך, שעליו יוצאים היונים, ועומדים עליו כדי לשאוף אויר. ועל דף זה יושבות גם יונים המגיעות ממקומות אחרים, כי יראות להכנס לקן מפני היונים הקבועות שמגרשות אותן.

ג. שתי שאלות נידונות להלן: האחת, האם יש גזירה שלא לטלטל סולם ביום טוב שמא יחדו בו שהוא מוליך את הסולם כדי

8. המאירי ביאר כוונת רבא, שבקריאת שם נקרא מתקן, וכן נקט בשו"ת הריב"ש [קנו] שאין טעם נוסף לאסור הפרשה ביום טוב אלא משום שהוא מתקן הפירות והעיסה. ולעיל הערה 2 הבאנו דבריו שרבה מתיר את ההפרשה ביו"ט, אף שהוא מתקן, מפני שהותר להתעסק בבצק ולאפותו, ואגב כך יכול להפריש ממנו חלה. ועיין בהערה 3 בביאור דעת רש"י ושאר הראשונים, שגם רבא התכוון שכך נראה כמתקן, או שנראה כמקדיש ביו"ט, ועל איסור זה נחלק רבה.

והנה הרי"ף פסק הלכה כאבוב דשמואל שאסר להפריש חלה מעיסה שגלגלה בערב יו"ט. והביא ראיה ממה שאמרו [להלן לז א] אין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט, והני מילי דטבילי מאתמול, אבל פירי דטבילי האידנא כגון

עיסה לאפרושי ממנה חלה, מפרשינן. ובעל המאור דחה ראייתו וביאר דלקמן מדובר בחלת ארץ ישראל שהעיסה טבולה לה, ואילו בסוגיין נחלקו רק בחלת חו"ל, שאוכל ואחר כך מפריש, וכיון שאין בה טבל אינו נראה כמתקן, ומותר להפרישה ביו"ט, והלכה כרבה אף בעסה שגלגלה מערב יו"ט. [ואבוב דשמואל סבר שאף שאינו מתקן גמור, מכל מקום אסור דנראה כמתקן]. ועיין בהשגות הראב"ד על הרי"ף ועל הרמב"ם שביאר כבעל המאור, אך פסק כאבוב דשמואל].

והרמב"ן ותוס' ביארו סוגיין בחלת ארץ ישראל, וטעמו דרבה, כי הפרשת חלה לא היתה בכלל איסור הגבהת תרומה ביו"ט, כיון שמותר לגלגלה ולאפותה ביום טוב, ולכן התיירו להפרישה אף כשגלגלה מבעוד יום. ואמנם

לטייה את גגו.

גמרא:

אמר רב חנן בר אמני: מחלוקת בית שמאי ובית הלל במשנתנו אודות טלטול הסולם משובך לשובך היא רק ברשות הרבים, לפי שרבים רואים את טלטולו.

והשנית, האם דבר שגזרו חכמים שיש להמנע מלעשותו בגלל חשד "מראית העין", מותר לעשותו בצנעא, או לאו.

דבית שמאי אסרו לטלטלו כי סברי: אדם הרואה אותו מטלטל סולמו ממקום למקום, אומר בלבו: אדם זה — להטיח בטיח את גגו הוא צריך, ויבוא לידי כך שיחשדוהו שמחלל יום טוב במלאכת בנין⁽¹⁰⁾.

בית שמאי אומרים: אין מוליכין את הסולם המיוחד לשובך יוני⁽⁹⁾ משובך אחד לשובך אחר ביום טוב, גם אם רוצה הוא ליטול גוזלות מהשובך האחר לצורך שמחת יום טוב. וטעמם יתבאר בגמרא.

ובית הלל התיירו לטלטלו כי סברי: שובכו של סולם — מוכיח עליו, והיינו, שניכר בסולם זה שהוא סולם של שובך⁽¹¹⁾, ולכן יבינו האנשים שמטלטל את הסולם לצורך שמחת יום טוב ולא לצורך בנין.

אבל רשאי הוא להיות מטהו לסולם מחלון של קן אחד לחלון של קן אחר, באותו השובך.

אבל לטלטלו ברשות היחיד, שלא יבואו שם לחושרו — דברי הכל מותר.

ובית הלל מתירין לטלטל את הסולם הזה משובך לשובך.

שכוונתו ללישנא בתרא בסמוך, וראה הערה 13 ולהלן בע"ב. [ועי' בכיאר הגר"א לחו"מ שצא כד].

10. כך ביאר הצ"ח. אך החתם סופר נקט שהכוונה לאיסור ממחק, בכך שהוא ממרח את הטיח על הגג.

11. כך פירש רש"י, והיינו שבלשון זה משמע שמדובר בסולם של שובך, והוקשה למאירי אם כן מפני מה בית שמאי אסורים, והרי ניכר שהסולם של שובך. וביאר שלפעמים עולים לעליה בסולם של שובך, ולכן ברשות הרבים יש לחשוש שיאמרו הרואים שלהטיח גגו הוא צריך [אך כל החשש רק בהולכה, כי בהטיח מחלון לחלון יראה מיד שהוא יורד עם הגוזלות, צל"ח]. ועיין בהגהות חכמת מנוח.

הסוגיא לקמן דלא כרבה, [ולפי הירושלמי אפשר לומר שהסוגיא לקמן מדוברת באופן שנגמרה לישת העיסה, ורבה התיר רק כשגלגל ולא לש]. והרמב"ן והרשב"א הוסיפו, שמשום שמחת יו"ט התיירו כל העיסות כיון שרובן נעשות טבל ביום טוב, וטעם זה לכאורה שייך רק בעיסת ארץ ישראל שאסור לאכלה קודם הפרשה, ויתכן שלא רצו לגזור על חלת חו"ל בלבד. [ועיין עוד בהערה 1 ובהערה 5].

9. רש"י כתב "קא סלקא דעתך סולם המיוחד לכך" והיינו סולם של שובך, אך סולם של עליה שהוא יותר גדול וקבוע במקומו, דינו חמור יותר. והמהרש"א העיר על דבריו "אין לו מקום כי אם בדוחק", ולכאורה כוונתו שלהלן [בעמוד ב] ביאר רבי חייא את המשנה רק בסולם של שובך, ובניו ביארוה גם בסולם של עליה, או

ומקשינן: איני! וכי כך הדין? והא אמר רב יהודה אמר רב: כל מקום שאסרו חכמים לעשות דבר מפני חשד של "מראית העין", שיאמרו אנשים שהוא עושה עבירה — אפילו בחדרי חדרים

אמר לו לעשותו! (12)

ורב חנן בר אמי אין בכוחו לחלוק על רב, לפי שרב היה רבן של כל בני הגולה, חוץ משמואל!

הוא יעשה כן ברשות הרבים כיון שהדבר מותר, ויאמר אין כאן רואים, וכן יש להם לחכמים לחוש שמא יראהו אדם ברשות היחיד. אבל בארון למת שהוא דבר איסור שהתירוהו חכמים לצורך ומפני הדחק, לא התירו אלא בצינעא, ולא חששו שיבא לעשותו אף בפרהסיא, כי יודע שאיסור הוא והתירוהו רק בצינעא.

וחילוק הסברות בין תירוציו, נראה, שבתירוץ א' נקט שחכמים גזרו על כל מעשה שיש בו חשש מראית עין שעושהו באיסור, שיאסר מדרבנן באותו איסור שחושדין בו, אבל בדבר היתר שטועין בדינו, אי אפשר לגזור אלא שלא יעשנו בפרהסיא מפני חילול ה'. אך בתירוצו השני הסיק, שאינו אלא איסור בפני עצמו, ואדרבה, במקום שהמעשה אסור מצד עצמו לא הוצרכו לגזור, ואפילו אם התירוהו מדוחק, לא גזרו בו מפני מראית העין, אלא שהתירוהו רק בצנעה דהיינו דחק, ואך באופן שגזרו על דבר היתר מפני מראית העין, בו אסרו אפילו בצנעה. וראה לשון המשנה ברורה [שא ס"ק קסה] "הטעם, שלא חילקו חכמים בתקנתו".

והרשב"צ שיינין הראה שבע"ז [יב א] מצינו שאסרו רבנן לשתות מים מפרצופות המקלחות לע"ז, ודעת הרשב"א שגם במקום פיקו"נ אסור, ואילו הר"ן התיר. והגר"א [יו"ד קנ ד] הוכיח לאסור ממה שאסרו [סנהדרין עה א] לדבר עם ערוה מאחורי הגדר אפילו במקום פיקו"נ, ובהגהות מקור מים חיים העיר שבע"ז אסור רק משום מראית עין ואילו בג"ע הוא אביזריהו של ג"ע, ובהכרח שהגר"א נקט שאיסור משום מראית עין נחשב כעצם החפצא של האיסור,

אולם בשער הציון [תק"ח מב] דקדק מדברי תוס' בעירובין [עז א] שללשון זה מותר לטלטל ברשות היחיד אפילו סולם של עליה. ועיין הרא"ש.

והנה הר"ף הביא את לשון המשנה, ולא ביאר אם נחלקו ברשות הרבים כלשון זה, או כלישנא בתרא שנחלקו רק ברשות היחיד, ומודים בית הלל שברשות הרבים אסור.

וביאר הרא"ש טעמו, לפי דברי הגאונים, דבדרבנן הולכים לקולא. ולכן אתם דברי בית הלל, להקל בכל מקום. והר"ן ביאר, שהר"ף בשבת סב. פסק הלכה כרב שכל האסור מפני מראית העין, אף בחדרי חדרים אסור. ולדעתו בהכרח שהיתרם של בית הלל נסוב גם על רשות הרבים, כי אילו אסרו בה ממילא אסור גם ברשות היחיד. ועיין להלן בדברי הרמב"ם שנקט סברא לדחות טעם זה. ועיין עוד בהערה הבאה.

12. הר"ן הקשה על רב ממה ששנו [מו"ק ח] שהתירו לנסר עצים בצנעה בביתו ביו"ט כדי לעשות ארון למת, ומשמע שיש היתר על ידי צנעה. וחילק בין חשד על מעשה איסור, כהולכת סולם לתקן גגו, וייבוש כליו שכבסן, שאסרו לעשות מעשה המביא לידי חשד אף בחדרי חדרים. אבל בעשיית ארון למת שהוא מעשה מותר, ורק הרואים אינן יודעים וטועין לחשוד שעושה איסור, התירו לעשותו בצינעה כשאין רואים. ועוד חילק וביאר שטעמו של רב לאסור דוקא בדבר היתר שאסרוהו מפני מראית העין, שאם אתה מתיר לו ברשות היחיד, אף

ומתריצין: דין זה שחידש רב תלוי במחלוקת **תנאי היא**, ורב חנן בר אמי יש לו תנא המסייע לו, והוא תנא קמא בבבלייתא דלהלן:

דתניא: מי שנרטבו בגדיו ממי גשמים — **שוטחן בהמה** והם מתייבשים מאליהם.

אבל לא ישטחם **כנגד העם**, כדי שלא יחדוהו שכבס בגדיו בשבת. והיינו, שלא אסר תנא קמא דבר שאסור משום מראית העין אלא בפני רבים, אך התיר לעשותו בצנעא, וכרב חנן בר אמי.

רבי אלעזר ורבי שמעון אוסרין לשוטחם

אפילו במקום מוצנע, והיינו כדברי רב.

איכא דאמרי:

אמר רב חנן בר אמי: מחלוקת בית שמאי ובית הלל בטלטול הסולם היא רק ברשות היחיד. **דבית שמאי אית להו דרב יהודה אמר רב** שדבר האסור משום מראית העין אין לעשותו אפילו בצנעא. **ובית הלל לית להו דרב יהודה אמר רב.**

אבל ברשות הרבים — דברי הכל אסור משום מראית עין⁽¹³⁾.

ואם כן הר"ן שהתיר לשיטתו בסוגיין שמראית עין הוא איסור בפני עצמו.

13. ללשון זו — לישנא בתרא — לכאורה אין טעם לחלק בין סולם של שובך לסולם עליה, כי ההיתר הוא רק באופן שאין אדם רואהו, [וראה פני יהושע שללישנא זו לא שייך איסור מראית עין ברשות היחיד, ונמצא שהמשנה עוסקת גם בסולם של עליה, ולדבריו מובן דקדוק רש"י במשנה "קס"ד בסולם של שובך" כי היינו רק ללישנא קמא].

ולהלן מסקינן שבית הלל התירו רק בסולם של שובך ולא של עליה, ולכאורה מוכח שאין הלכה כלישנא זו אלא כלישנא קמא, וכן נקט הרא"ש. אך הרמב"ם [יו"ט ה ד] כתב, אין מוליכין את הסולם של שובך ברשות הרבים שמה יאמרו וכו', אבל ברשות היחיד מוליכו. ומשמע שפסק כלישנא בתרא, ובכל זאת התיר רק בסולם של שובך. [ובפשטות טעמו כמו שכתב [שבת ו ז] כי סולם של עליה אסור משום מוקצה, כי אין עליו תורת כלי, וכבר הבאנו שהמהרש"א כתב שלא התירו ביו"ט טלטול לצורך או"נ אלא כסילוק גחלים בתנור, אך לא

להשתמש במוקצה].

אכן, הרמב"ם הוסיף טעם להתיר ברשות היחיד, אף שאסרו כל דבר של מראית העין אפילו בחדרי חדרים, בסולם התירו מפני שמחת יום טוב. ולכאורה כוונתו שאיסור הולכת הסולם קל משאר מראית העין, ואינו תלוי בדעת רב. והראב"ד השיגו מסוגיין, שתלו ההיתר במחלוקת תנאים בדבר האסור משום מראית עין, ולא הזכירו את טעם ההיתר משום שמחת יו"ט. והנה הלחם משנה הקשה דלהלן אמרו שלא התירו בית הלל אלא מפני ששובכו מוכיח עליו. ותירץ שהשתמשו בהיתר דחוק של שמחת יו"ט, משום שאין איסור הסולם חמור, כי שובכו מוכיח עליו. ולביאורו יש לומר שללישנא בתרא שלא חילקה בסוג הסולם, אין ההיתר תלוי בשמחת יו"ט, ולכן תלו ההיתר במחלוקת תנאים. והרמב"ם רצה להעמיד ההיתר לכולי עלמא, ולכן נקט סולם של שובך.

ולפי המבואר בהערה הקודמת, יש לומר שלא גזרו חכמים איסור חדש מפני מראית העין, אלא בדבר המותר, וכיון שסולם של שובך אין בו חשש איסור, ואיסורו איסור חדש, כשבאו חכמים להתירו לצורך שמחת יו"ט, הוי כהיתר

מותר?!?

ומתרצינן: אמר לך רב חנן — **תנאי היא**, שנחלקו בשאלה אם דבר שאסור לעשותו ברשות הרבים מפני מראית העין אסור לעשותו גם בחדרי חדרים.

דתניא: מי שנרטבו בגדיו מהגשם — **שוטחן בחמה**(15), **אבל לא כנגד העם**. **רבי אלעזר ורבי שמעון אוסרין** לשוטחן אפילו שלא כנגד העם.

ונמצא שרב סובר כדעת רבי אלעזר ורבי שמעון האוסרין, אך אני סומך על דעת תנא קמא המתיר.

ולכן, נקט רב שבית הלל מתירין אפילו ברשות הרבים, כיון שהם מתירים ברשות היחיד, ולא יתכן שיהיה אסור ברשות הרבים ומותר ברשות היחיד, שהרי איסור מראית עין חל גם במקום צנוע, ובהכרח שבהולכת

ומקשינן לרב חנן: **לימא רב**, שהעמיד רב חנן את דברי בית שמאי כמותו — **דאמר כבית שמאי**, ולא כבית הלל, שהלכה כמותם?! (14)

ובהכרח יש לומר שלא כדברי רב חנן.

אלא, סוברים בית הלל שגם ברשות הרבים מותר לטלטל את הסולם היות ושובכו מוכיח עליו.

כי אם לפי בית הלל היה אסור לטלטל את הסולם ברשות הרבים אך מותר לטלטלו ברשות היחיד, לא היה רב אומר את דינו שכל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור, שהרי זה כנגד דברי בית הלל בסולם.

ומעתה קשה לרב חנן בר אמי כיצד אמר שלפי בית הלל ברשות הרבים אסור, בעוד שלדברי רב בהכרח שברשות הרבים

ובע"ב בהערות על הגמרא ועל תוד"ה מאי נבאר מסקנת השו"ע בזה].

14. **רש"י** הביא פירוש נוסף — וכן פירשו **רבינו חננאל והרשב"א** - שקושיית הגמרא על רב, איך יתכן שדעתו כבית שמאי, ורב הוא שתירץ כתנאי, [ועיין בביאור התוספות].

ודחה **רש"י** פירושם כי לא יתכן שרב יסבור כרבי אלעזר ורבי שמעון נגד דעת בית הלל. [ועיין בשיטה מקובצת]. **והרש"ש** יישב דבריהם, שרב סובר כרבי אלעזר ורבי שמעון, שדעתם היא שלא נחלקו בית הלל ובית שמאי בדבר זה, וכולם מודים לאסור אף בחדרי חדרים.

15. **רש"י** פירש שהם מתנגבים מאליהן. ודקדק

לצורך ומדוחק, ואינו מותר אלא בצנעא, והיינו אף לרב דאסור בחדרי חדרים והתיר בסלם של שובך, אין היתרו אלא בצנעא, ומפני שמחת יו"ט.

והשטמ"ק [בע"ב] ביאר במסקנת הסוגיא שלא התירו בית הלל לטלטל סולם אלא במקום שאין חשש נדנוד עבירה, כגון ששובכו מוכיח עליו, וללישנא בתרא ברשות היחיד אין מראית העין [כנ"ל], אלא רק אם חוששין כרב לאסור אפילו בחדרי חדרים], ונמצא שאין צורך לטעם ההיתר של שמחת יו"ט. ולפי זה ביארו מהרי"ק [שרש קסה ג] ומרכבת המשנה שהרמב"ם פסק כרבי יוחנן בסמוך ש"מוחלפת השיטה" והתירו משום שמחת יו"ט אף במקום נדנוד עבירה, והיינו אף אם חוששין לאסור כרב, ולכן הוצרך הרמב"ם לטעם זה. [וראה ב"ח סימן תקיח.

בית שמאי ובית הלל שמוליכין את הסולם משובך לשובך ביום טוב ליטול גוזלים לצורך יום טוב.

לא נחלקו אלא בנידון אם מותר להחזיר אותו למקום שנטלוהו משם, שהחזרה זו אינה צורך יום טוב.

שבית שמאי אומרים: אין מחזירין.

ובית הלל אומרים: אף מחזירין.

אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים שלדברי הכל מוליכים את הסולם — **בסולם של שובך**, שניכר עליו שהוא מוליכו לצורך נטילת גוזלות.

אבל בסולם גדול של עליה — דברי הכל אסור להוליכו, לפי שיחשדהו שמוליכו לטוח גגו⁽¹⁾,⁽²⁾.

סולם אין חוששין שיטעו הרואים שרוצה להטיח גגו, כי שובכו מוכיח עליו.

אבל אני, רב חנן, סבור כדעת תנא קמא שדבר האסור משום מראית העין מותר לעשותו בצנעא, ולכן יכול אני להעמיד את דברי בית הלל שהם מתירים רק ברשות היחיד, אבל אוסרים ברשות הרבים, משום מראית עין, [ובית שמאי סוברים שאסור להוליך סולם אפילו ברשות היחיד מפני מראית עין]⁽¹⁶⁾.

ט-ב ועתה מביאה הגמרא ברייתא המבארת את מחלוקתם של בית שמאי ובית הלל באופן אחר:

מתניתין המעמידה את מחלוקת בית שמאי ובית הלל בהולכת הסולם — דלא כי האי תנא.

דתניא: אמר רבי שמעון בן אלעזר: מודים

ואפילו של עליה, ואפילו בית הלל לא התירו אלא ברשות היחיד שאין אדם רואהו. **לדעת רב** בית שמאי אוסרים בכל מקום ובית הלל מתירים בכל מקום, כי מפני מראית העין אסרו אף בחדרי חדרים.

1. **בשיטה מקובצת** כתב שלדעת רבי יהודה, בין בית שמאי ובין בית הלל אוסרים אפילו הולכת סולם של עליה לשובך, וכל שכן החזרתו. ונחלקו רק בסולם שובך להחזירו, אבל להוליכו לכוּלי עלמא מותר.

וביאר, שאין לומר שרק חזרה נאסרה משום טורח, אבל הולכה מותר, כי אם כן, היה ראוי לאסור גם החזרת סולם של שובך, וכיון שמצינו כי רק סולם של עליה אסור, בהכרח שהטעם משום שנראה כמוליך להטיח גגו, ואם כן גם ההולכה אסורה.

מכך באבני נזר [או"ח קס] שאילו היה מנגבן בידיים היה עובר באיסור סחיטה. והוכיח מכך שאיסור מלבן אינו לנקות הבגד מלכלוך, אלא להוציא ממנו את המים [ונקט שהאיסור הוא משום שגם המים גורמים שינוי מראה בכגד, שמכהים את צבעו], ומה שהשטיחה בחמה אינה נחשב כמעשה אף שהכופת את חברו בחמה ומת נחשב כהורגו בידיים, היינו משום שמלאכה שצורת עשייתה בגופו, אם עשאה בכוחו נחשב כעושה לאחר יד, וכדלהלן [יב ב].

16. סיכום ביאור מחלוקת בית שמאי ובית הלל בקיצור:

לדעת רב חנן בר אמי בלישנא קמא הנידון בסולם של שובך, ואפילו בית שמאי לא אסרו להוליך אלא ברשות הרבים. **ולדבריו בלישנא בתרא** הנידון בכל סולם